

ПЕРЕДМОВА

Майбутнє народу великою мірою залежить від його молоді. Коли молодь розвивається нормальню, коли вона любить свою Батьківщину, шанує кращі традиції свого народу, живе високими ідеями, — народ буде йти вперед, сили його будуть зміцнюватись, культура матеріальна й духовна буде розвиватись. Навпаки, коли молодь денационалізується й деморалізується, націю чекає сумне майбутнє: занепад у житті політичному й культурному.

Все це повністю стосується українського народу. Історія ставила й ставить перед нами складні й тяжкі завдання. Багата природа України, родюча земля, гарне підсоння, великі підземні багатства завжди вабили й ваблять до себе сусідів — окупантів. За княжих часів Україна боролася з навалами диких азійських орд і кінцець-кінцем упала під натиском їх. Далі вона підпала під владу Польщі, а з половини XVII ст. — під владу Москви. Але український народ не скорився. Він борюся і бореться з наїзниками за свою Самостійну Соборну Державу, за свою національну культуру. І тепер перед ним стоїть завдання — вибороти кінцець-кінцем собі волю й творити своє національне життя. Хочеться вірити, що це завдання виконає наша молодь.

Але на шляху до виконання цього завдання стоїть багато труднощів. Мало того, — над нашою молоддю нависла загроза денационалізації. Це перш за все стосується молоді, що перебуває під ярмом большевицької Москви. Большевики всіма засобами експлуатують український народ і поставили собі завдання знищити його національну свідомість, зробити його „советським народом”, щобто, русифікувати його. Це завдання большевики виконують з властивою їм наполегливістю й жорстокістю. Жертвою большевицької русифікаційної по-

літики в першу чергу стає українська молодь, на яку вони діють через школу, пресу, радіо, кіно, театр, комсомольські й професійні організації; яку вони масами вивозять з України в азійські степи.

Інше становище української молоді — на еміґрації. Розсіяна по всьому світі, вона все ж таки живе на волі і в більшості випадків не знає тих злиднів, які терпить наш народ на рідних землях. А проте, не можна сказати, що наша молодь на еміґрації позбавлена небезпеки щодо духового розвитку її.

Як і молоді на рідних землях, їй також загрожує денационалізація. Але остання на еміґрації має інший характер, ніж на рідних землях. В країнах вільного світу ніхто свідомо не примушує нашу молодь забувати свою мову, нехтувати свої звичаї, зневажливо ставитися до традицій свого народу.

А проте, процес денационалізації нашої молоді на еміґрації відбувається темпами, можливо, швидшими, ніж на рідних землях. Щоб переконатися в цьому, досить лише прислухатися до розмов українських дітей на вулиці і на дитячих майданах. Навіть між собою українські діти часто розмовляють мовою того народу, серед якого вони живуть. А коли ви поцікавитесь родинним життям цих дітей, то довідаєтесь, що чужою мовою вони розмовляють дома між собою, а іноді і з батьками. Відходячи від своєї рідної мови, діти відходять і від своїх українських традицій.

Але цього мало, — денационалізація часто веде за собою й деморалізацію. Діти перестають поважати своїх батьків, в родинному житті виявляють грубість, а іноді навіть доходять до хуліганства.

Де причина такого сумного явища?

Причин тут декілька. Перша з них — оточення, в якому живуть наші діти на еміґрації. Серед старших українських еміґрантів немало є людей, що байдуже ставляться до національного життя. На першому місці для них стоїть матеріальний добробут. Для здобування його вони витрачають усі свої сили. Їм байдуже, в якому напрямку виховуються й розвиваються їхні діти. А деякі батьки навіть бувають задоволені, коли

чують, що їхні діти розмовляють чужою мовою: мовляв, їм легше буде улаштуватися в житті.

Великий денационалізуючий вплив на наших дітей має й вулиця, де вони зустрічаються з дітьми інших національностей і вступають з ними в стосунки.

Велику роллю в денационалізації нашої молоді має також школа. Чуючи тут виклади чужою мовою й з чужим змістом, українські діти часто проймаються думкою, що це є справжня культурна мова, і у них виникає непошана до своєї рідної мови. Здійснюється те, про що сто років тому писав геніальний педагог Констянтин Ушинський. На його думку, мова є найціннішою скарбницею, в якій зберігаються культурні здобутки народу. Коли останній забуває свою мову, він не тільки відмовляється від скарбів минулого, а й губить свою національність. Разом із тим він розкладається і сприяє розкладові того народу, серед якого він живе. Зрозуміло, що денационалізована й деморалізована українська молодь не тільки не зможе, а й не захоче боротися за свою самостійну державу й розбудовувати свою національну культуру. Тому українські патріоти мусять ужити всіх засобів, щоб припинити денационалізацію української молоді на еміграції й прищепити їй любов до своєї Батьківщини, виховати з неї борців за її волю та за її національну культуру.

Таке високе завдання й поставив перед собою Олекса Кобець, автор читанки-декляматора під назвою „Сходить Сонце”. Як засіб виховання української молоді, автор узяв рідне слово. Це цілком відповідає поглядам К. Ушинського, про що ми згадували вище.

Слово, як засіб виховання, починає діяти на дитину з самого народження її. Тоді вона ще не розуміє мови. Психологічне життя її складається з елементарних відчуттів, інстинктивних рухів і рефлексів. Початок розвитку мови у дитини можна помітити лише на третьому місяці життя. Це період так зв. „гуління”. Дитина багато разів повторює „гу-гу-гу” або подібні до цього звуки. Це тільки підготовка до мови, інстинктивні вправи мовного апарату. Перші слова дитина починає вимовляти лише в кінці першого і в початку дру-

ього року. Але все це не означає, що мова в цей період життя дитини зовсім не має на неї впливу. Навпаки, цей вплив дуже великий. Вражіння, що їх одержує мала дитина від навколишнього світу, глибоко западають в її душу і мають вплив на все її життя. Зокрема, великий вплив на дитину має мова людей, що оточують її. Хоч дитина й не розуміє того, про що розмовляють дорослі, але звуки мови залишаються в її душі; вона бодай несвідомо засвоює вимову слів, інтонацію голосу і т. ін. Особливо великий вплив на дитину має мова матері — найближчої, наймилішої для дитини істоти. Тому то велике виховне значення в національному розвитку дитини має колискова пісня. Дитина не розуміє слів пісні, але відчуває голос матері й любов, що звучить у ній.

На дуже високому рівні стоять українські колискові пісні. Більшість їх складено ще в старі часи. В них відбито дух українського народу, його світогляд, вони пройняті глибокою любов'ю до дитини, мають прекрасні мотиви. Тому було б бажаним, щоб якесь українське видавництво на еміґрації видало збірник українських колискових пісень з нотами. Кожна українська мати на еміґрації мусить засвоїти ці пісні і співати їх над колисками своїх дітей, виховуючи у них любов до рідного слова й своєї Батьківщини.

Пишучи свій декляматор-читанку, О. Кобець не мав на увазі дітей-немовлят. Його книжка починається з творів, присвячених вихованню дітей 3-4 років. Це дуже важливий період у розвитку людини. Тепер дуже швидко розвивається мова, що має міцний зв'язок із розвитком усіх психічних функцій і, в першу чергу, з розвитком уваги й мислення.

За Штерном, словник дитини в 3 роки складається з 1000-1100 слів, в 4 роки — з 1600, в 5 — з 2200, в 6 років — з 2500-3000. Дитина в цей період цікавиться назвою речей, що оточують її й часто запитує дорослих: „Що це?” Приблизно з 4 років дитина починає цікавитись причинними зв'язками між речами, і тому часто ставить питання дорослим: „Чому? Від чого?” Це є початок розвитку так зв. каузального мислення, що має таке велике значення в практичній і теоретичній діяльності людини. Крім того, в період від 3 років

у дитини інтенсивно діє фантазія, що виявляється в дитячих іграх і в цікавості до казки. До цього ще слід додати, що вражіння дитини дошкільного й молодшого шкільного періоду часто залишаються у людини на все життя. Люди на старості часто забувають те, що вони пережили декілька місяців тому, але добре пам'ятають те, що вони пережили в дитинстві.

Всі ці особливості дитячої психіки треба мати на увазі при вихованні дітей дошкільного віку. Треба дбати про збагачення мови дітей, а також про те, щоб слова, які вживає дитина, не були „порожніми”, а відповідали певним конкретним речам. Слід також звертати увагу на те, щоб діти засвоювали українську мову в її чистій милозвучній вимові.

З метою розвитку у дітей уваги, слід частіше розповідати їм казки. Останні мусять бути пройняті українським духом, відбивати в собі природу України, її побут і світогляд. При цьому слід уникати страшних казок, що викликають у дітей гнітючі почуття і можуть шкідливо впливати на нервову систему їх. Навпаки, слід добирати казки, що будять у дітей бадьорі настрої, сприяють вихованню у них почуття життєрадісності.

**

Всім вказаним вище вимогам дитячої психології цілком відповідає читанка О. Кобця. Уже в першому вірші під назвою „На світанку”, присвяченому „найменшим”, вірно відбита психіка малих дітей, що часто наче в снах летять у якийсь радісний світ. Вірш взагалі пройнятий духом радості й бадьорості й кінчається привітанням:

„Добрий день тобі, ясний,
Невсипущий ранку!”

Вірші, присвячені „найменшим”, закликають любити „безмірно рідний край наш Україну”. Яскравою любов'ю до України пройнятий вірш „Я люблю”. Дитина любить рідну землю, рідну хату —

„Бо мене в цій крашій з хат
Колисала рідна мати,
Вчила перший крок ступать,
Перше слово вимовляти...”

А у вірші „За Україну” мати наказує доньці щовечора й щоранку молитись за Україну, за яку в бою загинув її татко. Але дівчина молиться, крім того, за це ще й по обіді.

У віршах „для найменших” часто звучить любов до рідних, особливо до матері, а також любов до природи й тварин. Ця любов не є лише споглядальна, а й діяльна. Хлопчик у вірші „Яблунька” не тільки милується з яблуньки, що весною цвіте, як дівчина у вінку, а й помагає дідусяві розпушувати землю в саду й гусинь оббирати. У вірші „Котик-Воркотик і я” дівчинка не тільки просить Котика, щоб він воркотав їй чарівну казочку, а й ще обіцяє ранком поділитися з ним молочком.

Як зразок працездатності, у читанці О. Кобця введена бджілка, що не гається —

„...ні хвилинки,
Ані квітки не мінає,
Солоденькі порошинки
Все збирає та збирає...”

У віршах О. Кобця дуже влучно відбиті зміни в природі протягом року. Це вірші: „Літом у гайку”, „Осінь прийшла”, „Не плачте, берізки”, „Прийшла зима”, „В метелицю”, „Зимою”, „Різдвяна Ніч”.

Вміщені в збірнику також вірші, спрямовані на те, щоб викликати у дітей релігійну свідомість, любов до церкви, пошану до українських релігійних звичаїв. Таким, наприклад, є вірш „Хочу до церкви”. В читанці є також вірші, пройняті гумором, який цілком відповідає психіці малих дітей — „За крашанку — писанка”, „Три мисливці”.

Форма віршів О. Кобця стоїть на високому рівні. Вірші його дуже милозвучні; діти безперечно з великою приємністю будуть слухати їх. Можли радити батькам, щоб вони по декілька разів прочитували своїм дітям вірші О. Кобця. Тоді вони на все життя залишаться в пам’яті, і коли діти стануть дорослими, будуть нагадувати їм про радісні хвилини дитинства. Було б також бажаним, щоб деякі з віршів О. Кобця були покладені на ноти, і щоб матері не тільки проказували,

З М І С Т

Проф. Д-р Г. Г. Ващенко — передмова I - XVI

НАЙМЕНШИМ

На світанку	3
Хто мій друг?	4
Ранньою весною	5
Яблунька	6
Котик - Воркотик і я	7
Маленька	8
Хотіла б я літати	9
За крашанку — писанка	10
Хочу на волю	11
Бджілка	12
Хочу до церкви	14
Я люблю	15
За Україну	16
Сходить сонце золоте	17
Про неслухняне Лисенятко	19
В ліс по ягоди	21
Дощик	22
Три мисливці	24
Куроччина помилка	26
Говірлива дівчинка	28
Соняшник	29
Літом у гайку	30
Осінь прийшла	31
Люблю ліс	32
Не плачте, берізки	33
Прийшла зима	34
В метелицю	35
Зимою	36
В Різдвяну ніч	37
Хто пташці життя врятував?	38
Два вперті	42

ТРОХИ СТАРШИМ

Хотів би я знати	49
Пролетіли журавлі	51
Сонце кличе	52
На Теплового Олексія	53
Чайка	55
Влітку	56
Вивірка	57
Невгамовні	58
Дві хмаринки	59
На пасіці	60

Закуй мені, зозуленько	62
Мій вінок	63
Царівна квіток	65
Українській дівчинці, що її звать Зірка	67
Петрусь іменинник	68
Сам - хазяїн	70
Я — рибалка	72
Найсолодше свято	74
Ластівка	75
Мудрий Дід і дурні Зайчики	77
Про сіренького бичка	78
Два і третій	79
Не для чого у Котика хвостик?	80
Бідний Рябко	81
Восени	82
Про Зайчика - Недбая	84
Різдвяні пригоди трьох ведмедиків	86
Про Зайчика Доброго, про Зайчика Хороброго, про Зайчика Дужого і про Зайчика Байдужого	98

ЩЕ ТРОХИ СТАРШИМ

Школярка	115
Як Веселка воду брала	117
Косар	119
На ставку	121
Перекотиполе	123
Три хрести	125
Ранком	126
Удень	127
Увечорі	128
Уночі	129
Хотіла б бути... (До свята Матері).	130
Мама і я	132
Колискова	134
Дитині	136
Сирітки	137
В журбі	138
На баштані	139
„І я думаю так само...”	142
Два хоробрі молодці	144
Про Зайчика - Брехунця	145
Про мудру Лисицю і Півника - простака	147
По гриби	150
Берізка	151
Восени	152
Не журися, яблунько	153
В горах	155

Перший сніг	156
Вітер у біді ..	157
Сніжинки	158
Колядник	159
Різдвяна ніч	161
Був собі Дід та Баба	163
Про хлопчика Івася, що вмів сам себе оборонити	172
„Справжній солдат”	174
Без милосердя	179

НАЙСТАРШИМ

Земле моя!	187
Од синього Дону	188
Втікачі ..	189
На перехресті	190
Хвала Шевченкові	193
У Києві ..	194
Крути	196
На Крути	198
Отаман наш поліг	200
Поклін Тобі, Тарасе	201
Герої Базару	204
Сестра - жалібниця	206
В небі ..	207
Що співав мій тато на Україні далекій	208
Чотири синочки ..	210
Рибалки	213
Волошка	214
Орли	215
Незабудька	216
На Свят - Вечір	217
В Різдвяну Ніч	218
З чужини	219
Дід Єремія бідніший за мене (Різдвяне)	220
Коли задзвонить Великий Дзвін (Великоднє)	226
Великий злочин маленького Михася	243
Христова ялинка	252

ПОМІЧЕНІ ДРУКАРСЬКІ ПОМИЛКИ

	На друковано	треба
Сторінка 26 — 4-й рядок знизу	гуртку	гурту
80 — 4-й ” ”	буркунув	буркнув
240 — 3-й	навколишніх	навколишніх